УДК 330.342

DOI: <https://doi.org/10.32782/2304-0920/6-85-7>

Самойленко А. О.

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара

ГЛОБАЛЬНІ МОЖЛИВОСТІ МЕРЕЖЕВОЇ ЕКОНОМІКИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ ІНФОРМАЦІЙНОГО ПРОСТОРУ

Досліджено теоретичні питання формування та розвитку мережевої економіки в сучасних умовах інформаційного простору. Виявлено, що вона створює нові форми економічного співробітництва, розвиває у бік якості господарську діяльність за допомогою електронних мереж. За таких умов відбувається інтелектуалізація суспільства, створюються нові можливості для застосування інформаційно-комунікаційних технологій. Представлено різні авторські тлумачення сутності поняття «мережева економіка», що дало змогу більш детально виявити можливості її практичного застосування. Установлено особливості становлення і функціонування мережевої економіки. Визначено структуру та принципи функціонування мережевої економіки. За допомогою статистичного аналізу ідентифіковано інформаційні можливості доступу країн до мережі Інтернет протягом 2002–2019 рр.; виявлено закономірність зростання залученості як розвинутих країн, так і країн, що розвиваються, до використання інформаційних технологій. Визначено глобальні можливості доступності ІТ-продукції з погляду інфраструктури мережевої економіки. Наголошено на важливості застосування як матеріального, так й інформаційного складників мережевої економіки. Вивчено досвід транснаціональних корпорацій у мережевій економіці та виявлено, що їм належить першість у просуванні нових ІТ-продуктів у світовий інформаційний простір.

Ключові слова: інформаційні технології, мережева економіка, бізнес-процеси, інфраструктура, транснаціональна корпорація, мобільні пристрої, широкосмугових зв'язок, інтелектуалізація.

Постановка проблеми. Глобалізація та інформатизація сучасного світового суспільства розвиває та активізує мережеву економіку як нову форму економічного порядку. Мережева економіка стає новою економічною системою, в якій взаємодія між її суб'єктами відбувається на основі прямих довготривалих зв'язків, опосередкованих інформаційно-комунікаційними відносинами, тому виявлення глобальних можливостей мережевої економіки в сучасних умовах інформаційного простору є важливим завданням наукового пошуку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Еволюція становлення та розвитку мережевої економіки була цікава багатьом ученим, зокрема М. Кастельсу, Л.З. Кіт, О.С. Топорковій, І. Стрілець. Свою точку зору науковці розвивали разом із деталізацією понятійного апарату, виявленням чинників розвитку та дискусійних проблемних питань. Науковці Т.В. Дзядук, Л.В. Нечипорук, Трохим Т. Ковальчук, А.В. Ставицька, М.В. Шашина, К.С. Шапошников у своїх роботах представили практичні аспекти реалізації можливостей мережевої економіки, наводили приклади її функціонування за сучасних умов світового інформаційного простору.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Залишився поза увагою авторів більш детальний аналіз діяльності суб'єктів мережевої економіки, їх векторальні орієнтири та цифрові можливості. Оскільки мережева економіка розвивається дуже швидко, необхідно постійно проводити моніторинг інформаційних можливостей учасників мережевого суспільства та здійснювати оцінку переваг від такого використання.

Мета статті. Головною метою цієї роботи є визначення глобальних можливостей мережевої економіки в сучасних умовах інформаційного простору.

Виклад основного матеріалу. Мережева економіка стала особливою формою економічної діяльності глобального електронного середовища. Мережева економіка базується на п'ятому технологічному устрої, в якому основні позиції займають інформаційно-комунікаційні технології.

На думку Л.З. Кіт [1], особливостями становлення і функціонування мережевої економіки є:

1. Базування мережевої економіки на п'ятому технологічному устрої, основу якого становлять комп'ютерні та інформаційні технології, що формують та розвивають глобальні інформаційні мережі.

2. Глобалізація та інформатизація світових ринків фінансів, товарів, робочої сили, що створює сприятливі можливості для їхніх учасників.

3. Установлення прямих горизонтальних зв'язків між суб'єктами мережевої економіки, що сприяє більш ефективній їх взаємодії.

4. Активне використання інформаційних технологій у різних сферах економічного життя.

Ураховуючи багатофункціональне призначення мережевої економіки, існують різні авторські підходи до трактування самого поняття «мережева економіка» (табл. 1).

Використання різних інформаційних мереж стало базою виникнення мережевої економіки [1; 4]:

- корпоративні та внутрішньофірмові мережі;
- мережі ділового партнерства;
- глобальні мережі.

О.С. Топоркова [2] зазначає, що «інформаційні технології посилюють цю гнучкість та надають широкі можливості для комунікації. Поступово різні мережі поєднуються в єдину глобальну, що стало можливим завдяки розвитку інформаційно-комунікаційних технологій. Тому мережеву економіку не можна досліджувати як тільки таку, що реалізується у віртуальному просторі (цифрова, електронна економіка). Окрім цього, із розвитком мережевої логіки змінюються й закономірності функціонування економіки, виділяються мережеві товари, що мають особливості в процесах виробництва та розподілу».

Глобалізація охоплює всі елементи та процеси економічної системи, що посилює інтелектуалізацію економічних відносин в умовах мережевої економіки. У даному напрямку відбувається трансформація суб'єктно-об'єктного складу власності, активізація інтелектуальної праці людського ресурсу. Інформатизація світового суспільства

Таблиця 1

Підходи до визначення терміна «мережева економіка» за різними авторськими тлумаченнями

Автор	Зміст терміну
О.С. Топоркова	Заснована на використанні інформації як ресурсу, ґрунтується на використанні інформаційних технологій, має мережеву логіку організації
Т.В. Дзядук	Одна з форм організації соціально-економічної діяльності в рамках моделі ринкової економіки з високим рівнем інформатизації, Мережева економіка засновується на активному використанні інформаційних технологій і глобальної мережі Інтернет у процесах виробництва, розподілу, обміну та споживання
Elena Ustyuzhanina, Sergey Evsukov, Irina Komarova	У мережевій економіці важливим джерелом влади є здатність нав'язувати власні правила взаємодії іншим агентам. Ця можливість базується на позиції в мережевій економіці як новій економічній системі ієрархії поля взаємодії
Я.Я. Пушак	Мережева системно організована багаторівнева просторова структура взаємин в Інтернеті, телекомунікаційних мережах та інших мережових структурах між економічними агентами, що включає індустрію створення нових інформаційних технологій і інформаційних продуктів, телекомунікаційні і провайдерські послуги, електронний бізнес, електронні ринки, електронні біржі, телебанкінг, телероботу, структура, що розвивається відповідно до своїх специфічних цілей і критеріїв ефективності
Л.З. Кіт	Інтерактивне середовище, в якому на високій швидкості і з мінімальними виробничими і транзакційними витратами реалізуються соціально-економічні, товарно-грошові стосунки з використанням можливостей глобальної мережі Інтернет і інформаційних технологій
Т. Ковальчук	Економіка, пов'язана з виробництвом і розподілом мережових благ, із характерними для них властивостями компліментарності, сумісності, стандартності, ефекту масштабу, ефекту пастки та мережевими зовнішніми ефектами
Л.В. Нечипорук	Інформація та знання є основою сталого розвитку економічної системи, де першість належить використанню інформаційно-цифрових технологій

Джерело: складено автором за [1–6; 10]

створює нові можливості для розвитку інформаційних технологій. Всеохоплююча мережа Інтернет проникає майже в усі регіони світу, тим самим глобалізує учасників інформаційного простору до можливостей мережевої економіки [5].

На таких засадах інтегральний вектор глобального розвитку стає можливим у новому вимірі інформаційно-інноваційного суспільства. Найвищий індекс розвитку К-суспільства мають Швеція, Данія, Норвегія, Швейцарія, Фінляндія, Японія, Німеччина та Австрія [6]. Причому ці країни, крім Японії та Німеччини, мають обмежені природні ресурси і відносно невеликі власні ринки, що демонструє вже виняткову пріоритетність інформаційних технологій в економічному розвитку країни.

Нова структура знань в умовах інтелектуальної праці створює великі можливості для мережевої економіки з незліченними чинниками, процесами та явищами. Світові ринки стають залежними від інформаційних технологій, особлива роль яких саме полягає в їх обслуговуючій функції. Випереджальні темпи інноваційного розвитку багатьох

країн позитивно впливають на можливості впровадження мережевої економіки в країнах, що розвиваються.

Глобальні можливості розвитку мережевої економіки представляються в активному використанні інформаційних технологій країнами (рис. 1).

Можливості країн щодо доступу до Інтернету є значимим показником для мережевої економіки. Зростання залученості країн до використання інформаційних технологій протягом 2002–2019 рр. демонструє підвищення рівня їх мережевої активності у світовому інформаційному просторі. Країни, нарощуючи свої інформаційні можливості, тим самим усе більше включаються в процеси мережевої економіки. Широкомасштабний доступ до Інтернету дає змогу громадянам користуватися послугами і додатками ІТ.

Великі цифрові можливості мережевої економіки дають змогу постійно оновлювати асортимент ІТ-продукції та спектр ІТ-послуг (рис. 2).

Доступність ІТ-продукції розширює глобальні можливості для громадян. У сфері доступу та вико-

Рис. 1. Інформаційні можливості доступу країн до мережі Інтернет у 2002–2019 рр., % до попереднього року

Джерело: складено автором за даними [7]

Рис. 2. Глобальні можливості доступності ІТ-продукції за 2001–2019 рр., на 100 жителів

Джерело: складено автором за даними [11]

ристання ІТ домогосподарствами за 2001–2019 рр. в розрахунку на 100 жителів демонструє зростання майже за всіма показниками, окрім фіксованого телефонного зв'язку. Мережевий ефект почав діяти з 2008 р. у зв'язку з технологічним проривом.

Інфраструктура мережевої економіки продукується нею самою та трансформується у бік інтелектуалізації, зокрема [8]:

- із боку матеріального складника: сучасні інноваційні технології (сучасні комп'ютери, гаджети, планшети, смартфони, айфони тощо), супутнє устаткування, забезпечення мережевого дротового та бездротового зв'язку;

- із боку інформаційного складника: спеціальна освіта, розвиток науки в ІТ-галузі, сучасні форми електронних платіжних систем, блокчейн-технології, нейромережі, використання радіочастотного ресурсу, послуги телефонії, комунікацій та доступу до мережі Інтернет тощо.

Транснаціональні корпорації стали найактивнішими учасниками мережевої економіки. Їхній потужний економічний та фінансовий потенціал дає змогу інтегруватися в інформаційний простір без особливих складнощів. За рахунок концентрації та раціонального використання фінансових, матеріально-технічних та інших ресурсів, виробничого і науково-технічного потенціалу інформаційний продукт ТНК є високо конкурентоспроможним на світових ринках [9].

Досвід успішних транскордонних компаній визначає ключові механізми оптимізації та ефективного функціонування в умовах мережевої економіки [10]:

- інформаційні бізнес-можливості електронної комерції дають змогу компаніям більш ефективно завойовувати глобальні ринки світу. Бізнес-процеси підприємств у мережевій економіці розширюють комплекс інструментів Інтернет-технологій, забезпечують підвищення прозорості діяльності і полегшують взаємодію з клієнтами та бізнес-партнерами;

- можливості використання великих даних (Big Data) дають змогу поліпшити бізнес-процеси, знайти нові маркетингові рішення. Переважна більшість підприємств під час вирішення цих завдань покладається на аутсорсинг;

- електронні засоби зв'язку, зокрема використання корпоративних мереж, дають змогу ефективно взаємодіяти компаніям;

- консолідація бек-офісу, яка виводить ведення бізнес-процесів на новий рівень. Оптимізація поточних операцій збільшує продуктивність за допомогою усунення ручних неефективних методів ведення бізнесу;

- оптимізація складських та збутових процесів є складником підвищення ефективності управління бізнесом;

- використання цифрових засобів комунікації дає можливість налагодити партнерське співробітництво та розширює процеси обміну інформацією;

- застосування хмарних технологій у програмному забезпеченні сприяє зростанню гнучкості ведення бізнесу.

Висновки і пропозиції. Виявлені потенційні глобальні можливості мережевої економіки дають змогу дійти висновку, що вона базується на використанні новітніх інформаційно-комунікаційних технологій, має довгострокову перспективу свого ефективного розвитку. Перспектива розширення інфраструктури мережевої економіки залежить від залученості країн у світовий інформаційний простір, що позитивно вплине на розширення способів кооперації, співробітництва, обслуговування тощо. Національні економіки мають сьогодні достатньо можливостей застосування переваг мережевої економіки у своїх господарських системах. В умовах активної діджиталізації відбуватиметься продукування інформаційних ресурсів широкого вжитку, що прискорить трансформаційні процеси в багатьох економіках світу.

Список використаних джерел:

1. Кіт Л.З. Еволюція мережевої економіки. Вісник Хмельницького національного університету. 2014. № 3. Т. 2(212). С. 187–194.

2. Топоркова О.С. Генезис теорії інформаційно-мережевої економіки. *Ефективна економіка*. 2015. № 9. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4330>.
3. Дзядук Т.В. Мережева економіка як елемент формування сучасної світової господарської системи. *Економіка та держава*. 2008. № 7. С. 25–27.
4. Elena Ustyuzhanina, Sergey Evsukov, Irina Komarova Network Economy as a New Economic System. *European Research Studies Journal*. 2018. Volume XXI. Issue 3. P. 77–89.
5. Нечипорук Л.В. Теоретичні аспекти формування мережевої економіки. *Економічна теорія та право*. 2015. № 1(20). С. 76–84.
6. Ковальчук Т.Т. Глобальна інформаційно-мережева економіка: цивілізаційні перспективи. *Актуальні проблеми економіки*. 2013. № 12(150). С. 15–23.
7. The developed/developing country classifications are based on the ITU. World Telecommunication. ICT Indicators database. URL: <http://www.itu.int/en/ITU-D/Statistics/Pages/definitions>.
8. Пашина М.В. Динаміка розвитку мережевих структур у напрямі структурної модернізації регіональної економіки. *Причорноморські економічні студії*. 2020. Вип. 50–2. С. 85–89. URL: http://bses.in.ua/journals/2020/50_2_2020/19.pdf.
9. Ставицька А.В. Потенціал ринку інформаційних технологій України: реалії та перспективи. *Причорноморські економічні студії*. 2016. Вип. 12–1. С. 39–43. URL: http://bses.in.ua/journals/2016/12-1_2016/11.pdf.
10. Пушак Я.Я. Сучасні тенденції розвитку мережевої економіки на підприємствах в умовах глобальних викликів. *Вісник Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського*. 2017. Вип. 18. С. 608–612. URL: <http://global-national.in.ua/archive/18-2017/113.pdf>.
11. ITU World Telecommunication. ICT Indicators database. URL: <http://www.itu.int/ict/statistics>.
12. Шапошников К.С. Особливості становлення і розвитку ринку інфокомунікацій в національній економіці. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2014. № 1. С. 83–86.

References:

1. Kit L.Z. (2014) Evolyutsiya merezhevoy ekonomiky [The evolution of the network economy]. *Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu*, no. 3. t. 2 (212).
2. Toporkova O.S. (2015) Henezys teoriyi informatsiyno-merezhevoy ekonomiky [Genesis of the theory of information and network economy]. *Efektivna ekonomika*, no. 9.
3. Dzyaduk T.V. (2008) Merezheva ekonomika yak element formuvannya suchasnoyi svitovoyi hospodarskoyi systemy [Network economy as an element of formation of the modern world economic system]. *Ekonomika ta derzhava*, no. 7.
4. Elena Ustyuzhanina, Sergey Evsukov, Irina Komarova (2018). Network Economy as a New Economic System. *European Research Studies Journal*, vol. XXI, is. 3.
5. Nechiporuk L.V. (2015) *Teoretychni aspekty formuvannya merezhevoy ekonomiky*. [Theoretical aspects of network economy formation]. *Ekonomichna teoriya ta pravo*, no. 1 (20).
6. Trokhym T., Kovalchuk (2013) Hlobalna informatsiyno-merezheva ekonomika: tsyvilizatsiyni perspektyvy [Global information and network economy: civilizational perspectives]. *Aktualni problemy ekonomiky*, no. 12 (150).
7. The developed/developing country classifications are based on the ITU. World Telecommunication. ICT Indicators database. Available at: <http://www.itu.int/en/ITU-D/Statistics/Pages/definitions>.
8. Shashyna M.V. (2020) Dynamika rozvytku merezhevykh struktur u napryami strukturnoyi modernizatsiyi rehionalnoyi ekonomiky [Dynamics of development of network structures in the direction of structural modernization of the regional economy]. *Prychornomorski ekonomichni studiyi*, no. 50-2.
9. Stavyska A.V. (2016) Potentsial rynku informatsiynykh tekhnolohiy Ukrainy: realiyi ta perspektyvy [The potential of the information technology market of Ukraine: realities and prospects]. *Prychornomorski ekonomichni studiyi*, no. 12-1.
10. Pushak Ya.Ya. (2017) Suchasni tendentsiyi rozvytku merezhevoy ekonomiky na pidpryyemstvakh v umovakh hlobalnykh vyklykiv [Current trends in the network economy in enterprises in the context of global challenges]. *Bulletin of Mykolayiv National University named after VO Sukhomlinsky*, no. 18.
11. ITU World Telecommunication. ICT Indicators database. Available at: <http://www.itu.int/ict/statistics>.
12. Shaposhnikov K.S. (2014) Osoblyvosti stanovlennya i rozvytku rynku infokomunikatsiy v natsionalniy ekonomitsi [Features of formation and development of the infocommunications market in the national economy]. *Hlobalni ta natsionalni problemy ekonomiky*, no. 1.

Самойленко А. О.

Днепропетровский национальный университет имени Олеся Гончара

ГЛОБАЛЬНЫЕ ВОЗМОЖНОСТИ СЕТЕВОЙ ЭКОНОМИКИ В СОВРЕМЕННЫХ УСЛОВИЯХ ИНФОРМАЦИОННОГО ПРОСТРАНСТВА

Резюме

Исследованы теоретические вопросы формирования и развития сетевой экономики в современных условиях информационного пространства. Выявлено, что она создает новые формы экономического сотрудничества, развивает в сторону качества хозяйственную деятельность с помощью электронных сетей. При таких условиях происходит интеллектуализация общества, создаются новые возможности для применения информационно-коммуникационных технологий. Представлены различные авторские толкования понятия «сетевая экономика», что позволило более детально выявить возможности ее практического применения. Установлены особенности становления и функционирования сетевой экономики. Определены структура и принципы функционирования сетевой экономики. С помощью статистического анализа идентифицированы информационные возможности доступа стран к сети Интернет в течение 2002–2019 гг.; выявлена закономерность роста вовлеченности как развитых, так и развивающихся стран в использование информационных технологий. Определены глобальные возможности доступности ИТ-продукции с точки зрения инфраструктуры сетевой экономики. Подчеркнута важность применения как материальной, так и информационной составляющих сетевой экономики. Изучен опыт транснациональных корпораций в сетевой экономике и обнаружено, что им принадлежит первенство в продвижении новых ИТ-продуктов в мировое информационное пространство.

Ключевые слова: информационные технологии, сетевая экономика, бизнес-процессы, инфраструктура, транснациональная корпорация, мобильные устройства, широкополосная связь, интеллектуализация.

Samoilenko Alla

Oles Honchar Dnipro National University

GLOBAL POSSIBILITIES OF NETWORK ECONOMY IN MODERN CONDITIONS OF INFORMATION SPACE

Summary

Theoretical issues of formation and development of network economy in modern conditions of information space are investigated. It is revealed that it creates new forms of economic cooperation, develops economic activity in the direction of quality with the help of electronic networks. Under such conditions, there is an intellectualization of society. New opportunities for the use of information and communication technologies are being created. The article presents various author's interpretations of the essence of "network economy", which allowed to identify in more detail the possibilities of its practical application. The peculiarities of the formation and functioning of the network economy are established. The structure and principles of functioning of network economy are determined. With the help of statistical analysis, the information opportunities of countries' access to the Internet during 2002–2019 were identified and the regularity of the growing involvement of both developed and developing countries in the use of information technologies was revealed. The global opportunities for the availability of IT products for 2001–2019 have been identified, in particular from the point of view of the network economy infrastructure. The author emphasizes the importance of using both material and information components of the network economy. The experience of multinational corporations in the network economy was studied and it was found that they have the lead in promoting new IT products in the global information space. The global capabilities of the network economy in the short term will be based on the use of the latest information and communication technologies by expanding the infrastructure of the network economy. In the future, countries will be increasingly involved in the global information space, which will have a positive impact on expanding ways of cooperation, collaboration, service of various business processes. It is noted that national economies today have enough opportunities to apply the benefits of network economy in their economic systems. In the conditions of active digitalization, the production of consumer information resources will take place, which will accelerate the transformation processes in many economies of the world.

Keywords: information technology, network economy, business processes, infrastructure, multinational corporation, mobile devices, broadband, intellectualization.